วารสารผลิตกรรมการเกษตร
JOURNAL OF AGRICULTURAL PRODUCTION
MJU

ว. ผลิตกรรมการเกษตร 2(2):85-94
J. Agri. Prod.

ส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจเลือกซื้อสารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีในตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

Market Mix in the Decision-Making to Purchasing Agro-chemicals of Farmers Growing Strawberry in Bo-Kaew Subdistrict, Samoeng District, Chiang Mai Province

ไชยสิทธิ์ พึ่งแสงจันทร์ พหล ศักดิ์คะทัศน์* บุญชู ดำรงศักดิ์คีรี พุฒิสรรค์ เครือคำ สายสกุล ฟองมูล และ ปภพ จี้รัตน์

Chaisith Phuengsangjan Phahol Sakkatat* Boonchu Damrongkiri Phutthisun Kruekum, Saisakul Fongmul and Papob Jeerat

สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่ 50290
Department of Resources Development and Agricultural Extension, Faculty of Agricultural Production, Maejo University, Chiang Mai 50290
* Corresponding author: phahol@mju.ac.th

(Received: 30 March 2020; Revised: 10 August 2020; Accepted: 13 August 2020)

Abstract

This study was conducted to investigate: 1) socio-economic attributes of farmers growing strawberry, Chiang Mai province; 2) market mix in the decision-making to purchase agro-chemicals of the farmers; and 3) guidelines for purchasing and correctly using agro-chemicals in accordance with standards of farmers. A set of questionnaires was used for data collection administered with 166 farmers growing strawberry in Bo-Kaew sub-district, Samoeng district, Chiang Mai province. Obtained data were anslyzed by using descriptive statistics and type sorting/grouping.

Results of the study revealed that most of the respondents were male, 36-45 years old, married and they did not attend formal education. The respondents had a strawberry cultivation area for 1.00-2.50 rai and earned an income for 100,000-150,000 bath per year. They had 5-10 years of experience in strawberry growing. Most of the respondents

perceived data/information about strawberry growing through neighbors, agricultural extension officers and middlemen. The respondents put the importance on market mix for the purchase of agro-chemicals at a high level (=4.43). That was, the put the importance on product most and followed by price, distribution channel and market promotion was found least.

The following were guidelines for purchasing and using agro-chemicals correctly under the following: 1) enhancement awareness towards negative impacts of chemicals using without control or using chemicals which had not been recognized in terms of human health and environment, 2) promotion on body of knowledge transfer about the correct selection of agro-chemicals for strawberry growing under good agricultural practice; and 3) participation in monitoring and control of agro-chemicals using to be in accordance with good agricultural practice. This must be done with the coordination in standard agro-chemicals selling (agro-chemicals selling shops and the public sector).

Keywords: market mix, purchase of agro-chemicals, strawberry farmers, good agricultural practice

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รี 2) ศึกษาส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจเลือกซื้อสารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รี และ 3) ศึกษาแนวทางในการเลือกซื้อและใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องตามมาตรฐานสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รี เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รี ในตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 166 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และการจัดประเภทและจัดกลุ่ม

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 36-45 ปี มีสถานภาพสมรส ไม่ได้เข้ารับการศึกษา มีรายได้จากการปลูกสตรอว์เบอร์รีอยู่ระหว่าง 100,000-150,000 บาทต่อปี มีพื้นที่สำหรับการปลูกสตรอว์เบอร์รีอยู่ระหว่าง 1.00-2.5 ไร่ มีประสบการณ์ในการปลูกสตรอว์เบอร์รีมาแล้ว 5-10 ปี และส่วนมากได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปลูกสตรอว์เบอร์รีจากเพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และพ่อค้าคนกลาง เกษตรกรให้ความสำคัญกับส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการเลือกซื้อสารเคมีทางเกษตรอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.43) โดยให้ความสำคัญในด้านผลิตภัณฑ์มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และน้อยสุดในด้านการส่งเสริมการตลาด

แนวทางในการเลือกซื้อและใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องตามมาตรฐาน 3 ส. คือ 1) เสริมสร้าง: การเสริมสร้างความตระหนักต่อผลกระทบด้านลบจากการใช้สารเคมีโดยขาดการควบคุม หรือสารเคมีที่ไม่ได้รับรองคุณภาพที่มีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ 2) ส่งเสริม: การส่งเสริมโดยมุ่งเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการเลือกใช้สารเคมีอย่างถูกต้องในกระบวนการปลูกสตรอว์เบอร์รีทุกขั้นตอน โดยยึดหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) และ 3) ส่วนร่วม: การสร้างการมีส่วนร่วมในการควบคุมและตรวจสอบการใช้สารเคมีให้เป็นไปตามมาตรฐาน GAP ระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่กำกับดูแล รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมให้มีการจำหน่ายสารเคมีทางการเกษตรที่ได้รับรองมาตรฐานและเป็นไปตามข้อกำหนดกำหนดของ GAP ระหว่างสถานจำหน่ายเคมีเกษตรกับหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ควบคุม

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด การซื้อสารเคมีทางการเกษตร เกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รี การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี

คำนำ

สตรอว์เบอร์รีเป็นไม้ผลขนาดเล็ก มีแหล่งกำเนิดอยู่ในเขตอบอุ่นจึงจำเป็นที่ต้องการอากาศที่หนาวเย็นในช่วงของการเจริญเติบโตและช่วงของการติดดอกออกผล สำหรับประเทศไทยเริ่มมีการส่งเสริมการปลูกสตรอว์เบอร์รีให้เป็นอาชีพหลังจากมูลนิธิโครงการหลวงประสบความสำเร็จในการวิจัยให้สตรอว์เบอร์รีสามารถเจริญเติบโตและให้ผลผลิตได้เป็นอย่างดีในสภาพภูมิอากาศแบบพื้นที่สูงของไทย และได้พัฒนาปรับปรุงวิธีการผลิตให้มีความเหมาะสมเรื่อยมาจนปัจจุบันสตรอว์เบอร์รีเป็นหนึ่งในไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญของพื้นที่สูง ผลผลิตที่ได้เป็นที่ต้องการของตลาดและผู้บริโภคและสร้างผลกำไรให้แก่เกษตรกรจากการจำหน่ายที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับไม้ผลชนิดอื่นๆ บนพื้นที่สูง (วิรัตน์และคณะ, 2556)

จังหวัดเชียงใหม่ถือเป็นจังหวัดในเขตภาคเหนือที่มีสตรอว์เบอร์รีเป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถสร้างรายได้ในระดับสูง โดยมีพื้นที่ปลูกที่สำคัญคือ อำเภอฝาง อำเภอแม่ริม อำเภอจอมทอง (บนดอยอินทนนท์) อำเภอสะเมิง และพื้นที่รอบๆ ตัวเมือง ซึ่งผลผลิตสตรอว์เบอร์รีสามารถนำมาจำหน่ายได้โดยตรงจากพื้นที่ปลูก เป็นผลรับประทานสดแก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนมีการส่งไปจำหน่ายยังตลาดที่มีพื้นที่ห่างไกล เช่น กรุงเทพมหานคร เป็นต้น ทั้งนี้ผลผลิตยังสามารถส่งจำหน่ายให้แก่โรงงานอุตสาหกรรมเพื่อทำการแปรรูปได้ (ณรงค์ชัย, 2554) โดยหนึ่งในพื้นที่ที่มีความโดดเด่นในการปลูกสตรอว์เบอร์รีคือ ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้วได้สนับสนุนการจัดงานสตรอว์เบอร์รีให้เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจการผลิต และการมีงานทำ จากการที่สตรอว์เบอร์รีเป็นพืชหลักของตำบลที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกที่จะทำการผลิตและสามารถสร้างรายได้จำนวนมากให้แก่เกษตรกร ดังเป็นที่มาของคำขวัญตำบลบ่อแก้ว คือ *“น้ำตกตีนตาด ธรรมชาติงามล้ำ วัฒนธรรมชนเผ่า ขุนเขาม่อนกู่ ชวนดูช้างขุนโต* สตรอว์เบอร์รีลูกโตหวานอร่อย”* (องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว, 2557)

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันการปลูกสตรอว์เบอร์รีของเกษตรกรในเขตตำบลบ่อแก้วได้ประสบกับปัญหาการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศทำให้ผลผลิตสตรอว์เบอร์รีในรอบปีได้รับความเสียหายโดยเฉพาะการได้ปริมาณที่ลดลงและขาดคุณภาพ จึงเป็นเหตุให้เกษตรกรมีการเพิ่มปริมาณการใช้สารเคมี ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค รวมถึงเป็นการสร้างมลพิษต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติ ในอีกทางหนึ่ง จึงทำให้มีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนนักวิชาการ นักวิจัย และนักศึกษาได้ทำการศึกษาวิจัยผลกระทบที่เกิดจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างกว้างขวาง โดยมีจำนวนไม่น้อยที่ใช้การปลูกสตรอว์เบอร์รีเป็นกรณีศึกษา อนึ่งการศึกษาผลกระทบจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรถือเป็นการศึกษาในมิติของการนำไปใช้ ซึ่งเป็นส่วนท้ายสุดของเส้นทางการใช้สารเคมีของเกษตรกร แต่ถ้าหากมีการศึกษาจุดเริ่มต้นของการได้มาซึ่งสารเคมีในการทำเกษตรแล้วนั้นจะสามารถเติมเต็มสำหรับการกำหนดแนวทางการลดการใช้สารเคมี ตลอดจนเป็นการหนุนเสริมให้เกษตรกรเข้าสู่ระบบการผลิตภายใต้การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ได้มากขึ้น ทำให้ผลผลิตสตรอว์เบอร์รีได้มาตรฐานและได้รับความเชื่อมั่นจากผู้บริโภค ทั้งหมดนี้จึงเป็นสาเหตุที่สำคัญให้มีการศึกษาส่วนประสมทางการตลาด ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำหรับการหาทางตอบสนองความต้องการการตัดสินใจเลือกซื้อสารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้คำถามการวิจัย คือ ส่วนประสมทางการตลาดมีความสำคัญในการตัดสินใจเลือกซื้อสารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีหรือไม่และมีอยู่ในระดับใด ตลอดจนศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม และแนวทางในการเลือกซื้อและใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องตามมาตรฐานสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รี เพื่อให้การใช้สารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีในตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีคุณภาพและเป็นไปตามข้อกำหนดของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนตลาดผู้รับซื้อผลผลิตทั้งในและนอกประเทศอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคือ เกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีในตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 286 คน และทำการกำหนดขนาดตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 โดยยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีจำนวน 166 คน จากนั้นทำการเทียบสัดส่วนขนาดตัวอย่างทั้งหมดกับจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อหาขนาดตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีรายหมู่บ้าน และทำการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยตารางเลขสุ่มจากการเรียงตามลำดับรายชื่อของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อเป็นตัวแทนในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีในตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ในปีการเพาะปลูก 2558/2559 ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2560

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยมีแหล่งที่มาของข้อมูลซึ่งจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีในตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรเป็นรายบุคคล จำนวน 166 ชุด 2) ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่รวบรวมได้จากการค้นคว้าจากเอกสารในรูปแบบของบทความวิจัย บทความวิชาการ ตำรา รายงานการวิจัย ตลอดจนการสืบค้นข้อมูลที่อยู่ในระบบออนไลน์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้จำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับการวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รี ส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจเลือกซื้อสารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รี ซึ่งได้มีการใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ช่วยในการบันทึกจัดการ และการวิเคราะห์ข้อมูล

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการจัดประเภทและจัดกลุ่ม (Categorize and Sort) (ภัทราพร, 2559) สำหรับการวิเคราะห์แนวทางในการเลือกซื้อและใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องตามมาตรฐานสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รี

ผลการวิจัยและวิจารณ์

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีในตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 36-45 ปี มีสถานภาพสมรส ไม่ได้เข้ารับการศึกษา มีรายได้จากการปลูกสตรอว์เบอร์รีอยู่ระหว่าง 100,000-150,000 บาทต่อปี มีพื้นที่สำหรับการปลูกสตรอว์เบอร์รีอยู่ระหว่าง 1.00-2.5 ไร่ มีประสบการณ์ในการปลูกสตรอว์เบอร์รีมาแล้ว 5-10 ปี และส่วนมากได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปลูกสตรอว์เบอร์รีจากเพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และพ่อค้าคนกลาง

ส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจเลือกซื้อสารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีในตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญกับส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจเลือกซื้อสารเคมีทางการเกษตรอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.43 โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านผลิตภัณฑ์ รองลงมาได้แก่ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และให้ความสำคัญน้อยสุดในด้านการส่งเสริมการตลาด ดังรายละเอียดค่าสถิติใน Table 1 ซึ่งจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ของสารเคมีทางการเกษตรเป็นลำดับแรก ถัดมาจึงพิจารณาถึงราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และสุดท้ายจึงจะพิจารณาเกี่ยวกับการส่งเสริมการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสาริศา และจันทนา (2558) ที่พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

ในด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเคมีภัณฑ์ทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรี แต่ในด้านการส่งเสริมการตลาดกลับไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเคมีภัณฑ์ทางการเกษตรในพื้นที่ดังกล่าว

ทั้งนี้เมื่อศึกษารายละเอียดในด้านต่างๆ ของส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจเลือกซื้อสารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีได้ผลการศึกษาดังนี้

1. ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญเกี่ยวกับเครื่องหมายทางการค้าของผลิตภัณฑ์ที่มีความน่าเชื่อถือหรือได้รับความนิยมมากสุด รองลงมาคือ ประเภทหรือรูปแบบผลิตภัณฑ์ของสารเคมีทางการเกษตร ความเหมาะสมกับการนำไปใช้ในกระบวนการผลิต ขนาดของบรรจุภัณฑ์ ปริมาณของสินค้าเมื่อเทียบกับราคา และให้ความสนใจน้อยสุดเกี่ยวกับสีสันหรือความสวยงามของผลิตภัณฑ์ ตามลำดับ จากผลการศึกษาดังกล่าวสามารถสนับสนุนได้จากผลการศึกษาของกรุณาพร และคณะ (2559) ที่พบว่า เกษตรกรตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จะมีพฤติกรรมเลือกซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยพิจารณาจากเครื่องหมายทางราชการทุกครั้ง

2. ด้านราคา พบว่า เกษตรกรให้ความสนใจมากสุดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่มีราคาให้เลือกหลายแบบ รองลงมาได้แก่ การจำหน่ายในรูปแบบของเงินสด การสามารถซื้อสินค้าโดยชำระเงินในแบบเงินเชื่อ การมีราคาสินค้าที่ย่อมเยาเมื่อเทียบกับร้านเคมีภัณฑ์อื่นๆ และให้ความสำคัญน้อยสุดในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการที่สามารถผ่อนชำระเงินในการซื้อสารเคมีได้ และระยะเวลาที่เหมาะสมในการชำระหนี้ จากผลการศึกษาในประเด็นย่อยพบว่า การที่สามารถซื้อสินค้าโดยชำระเงินในแบบเงินเชื่อ และการมีราคาสินค้าที่ย่อมเยาเมื่อเทียบกับร้านเคมีภัณฑ์อื่นๆ สอดคล้องกับการศึกษาของศิริพงษ์ และนิรินธนา (2562) ที่พบว่าปัจจัยทางการตลาดด้านราคาสินค้าที่มีผลต่อการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมากสุดคือ การมีราคาถูกกว่าสินค้ายี่ห้ออื่น รองลงมาได้แก่ การมีราคาเท่ากับสินค้ายี่ห้ออื่น และการสามารถชำระผ่านบัตรเครดิต ตามลำดับ

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญเกี่ยวกับความสะดวกในการเดินทางไปยังร้านเคมีภัณฑ์เพื่อซื้อสินค้ามากที่สุด รองลงมาได้แก่ ที่ตั้งของร้านเคมีเกษตรต้องมีระยะทางที่ไม่ไกลจากพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกร การให้บริการหรือคำแนะนำจากพนักงานของร้านเคมีภัณฑ์ และเกษตรกรให้ความสำคัญน้อยที่สุดกับการมีร้านค้าที่มีจำนวนมากให้เลือกซื้อ ซึ่งกล่าวได้ว่า การเลือกซื้อสารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีจะให้ความสำคัญกับความสะดวกในการเดินทางไปซื้อสินค้าและสถานที่ตั้งของร้านเคมีเกษตรที่ไม่ไกลจากพื้นที่ปลูกสตรอว์เบอร์รีเป็นหลัก โดยอาจเทียบเคียงกับการศึกษาของศิวฤทธิ์ และสุรัตน์ (2556) ที่พบว่าส่วนใหญ่การตัดสินใจซื้อปุ๋ยเคมีของผู้บริโภคในประเทศเวียดนาม จะสะดวกเดินทางไปซื้อที่ระยะทางไม่เกิน 5 กิโลเมตร และมีส่วนน้อยที่จะเดินทางไปซื้อปุ๋ยเคมีที่ระยะทาง 6-10 กิโลเมตร

4. ด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญมากสุดเกี่ยวกับการที่ผลิตภัณฑ์สารเคมีทางการเกษตรที่มีป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ รองลงมาได้แก่ ความน่าเชื่อถือในการแนะนำสินค้าจากพนักงานร้านเคมีภัณฑ์ การโฆษณาผลิตภัณฑ์ทางโทรทัศน์ ความสุภาพและ

เต็มใจบริการจากร้านเคมีเกษตร การจัดกิจกรรมสมนาคุณลูกค้า (ลด แลก แจก แถม) จากร้านเคมีเกษตร แต่เกษตรกรไม่ให้ความสำคัญกับการโฆษณาในรูปแบบของเอกสารสิ่งพิมพ์ จากผลการศึกษากล่าวได้ว่า การมีป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ การที่ร้านเคมีเกษตรมีพนักงานที่ความน่าเชื่อถือในการแนะนำสินค้า ตลอดจนการมีพนักงานของร้านเคมีเกษตรที่เต็มใจบริการ และการมีกิจกรรมตอบแทนลูกค้า ถือเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีพิจารณาเลือกซื้อสารเคมีทางการเกษตรกลับไปใช้ ซึ่งเป็นไปตามผลการศึกษาของสนธยา (2562) ที่พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในด้านส่งเสริมการขายที่มีผลต่อการซื้อสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของครัวเรือนชาวนาในเขตภาคตะวันตกของประเทศไทย ประกอบไปด้วย การมีของแถม การโฆษณา การให้คำแนะนำที่ดีจากผู้ขาย และการส่งของให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

Table 1 Market Mix in the Decision-Making to Purchasing Agro-chemicals of Farmers Growing Strawberry in Bo-Kaew Subdistrict, Samoeng District, Chiang Mai Province

(n=166)

Marketing Mix in Decisioning Making on Purchasing the Agrochemicals of Strawberry's Farmers	$\bar{\chi}$	SD.	Interpretation
Product	4.93	.693	Very high
Price	4.36	.707	High
Distribution channels	4.24	.631	High
Promote marketing	4.18	.720	High
Total	**4.43**	**.688**	**High**

Remarks: Very high =4.51-5.00 High =3.51-4.50 Moderate = 2.51-3.50 Low =1.51-2.50 Very low =1.00-1.50

แนวทางในการเลือกซื้อและใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องตามมาตรฐานสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีในตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

จากผลการศึกษาส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจเลือกซื้อสารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีทำให้ทราบถึงการให้ความสำคัญของเกษตรกรในการเลือกซื้อสารเคมีจากร้านเคมีเกษตรหรือจากแหล่งจำหน่ายต่างๆ อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นการลดความเสี่ยงจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรที่จะกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสุขภาพของ เกษตรกรผู้บริโภค รวมถึงสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเพาะปลูก จึงมีการเสนอแนวทางในการเลือกซื้อและใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องตามมาตรฐานสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รี 3 ส. ดังต่อไปนี้

1) เสริมสร้าง: โดยให้มีการเสริมสร้างความตระหนักรู้ต่อผลกระทบด้านลบ โดยเฉพาะปัญหาทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อระบบสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของมนุษย์จากการใช้สารเคมีที่ขาดการควบคุมในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพ โดยเน้นย้ำถึงผลกระทบดังกล่าวจะสร้างความเสียหายต่อการดำเนินวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในระยะยาวได้

2) ส่งเสริม: การส่งเสริมโดยใช้รูปแบบถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงหรือรับรู้ได้ง่ายและไม่ซับซ้อนที่เป็นการมุ่งเน้นการเลือกใช้สารเคมีได้อย่างถูกต้องในการปลูกตั้งแต่กระบวนการแรกจนถึงสุดท้ายของการผลิตสตรอว์เบอร์รีโดยยึดหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ซึ่งถือเป็นวิธีการหนึ่งเพื่อเตรียมความพร้อมในการขอรับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) จากกรมวิชาการเกษตร และลดความเสี่ยงด้านสุขภาพของเกษตรกรผู้บริโภค และช่วยบรรเทาการสร้างความเสียหายต่อสภาพแวดล้อมได้ในอีกทาง

3) ส่วนร่วม: การสร้างการมีส่วนร่วมในการควบคุมและตรวจสอบการใช้สารเคมีให้เป็นไปตามมาตรฐาน GAP ระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่มีหน้าที่กำกับดูแล ตลอดจนการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ควบคุมการใช้สารเคมีทางการเกษตรกับสถานจำหน่ายสารเคมีทางการเกษตรเพื่อให้มีการจำหน่ายสารเคมีทางการเกษตรที่ได้รับรองมาตรฐานและเป็นไปตามข้อกำหนดกำหนดของ GAP หรือมาตรฐานทางสิ่งแวดล้อม

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจเลือกซื้อสารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีในตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.43) โดยพบว่า ส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์มีความสำคัญมากที่สุดต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสารเคมีทางการเกษตร รองลงมาคือ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด ตามลำดับ โดยแนวทางที่สำคัญเพื่อช่วยให้เกษตรกรมีการเลือกซื้อและใช้สารเคมีทางการเกษตรเป็นไปอย่างถูกต้องตามมาตรฐานสามารถดำเนินการโดยใช้แนวทาง 3 ส. ได้แก่ 1) เสริมสร้าง: เสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับผลเสียที่มีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของมนุษย์จากการใช้สารเคมีในการผลิตสตรอว์เบอร์รีที่ขาดการควบคุม 2) ส่งเสริม: ส่งเสริมและถ่ายทอดองค์ความรู้ในการเลือกใช้สารเคมีอย่างถูกต้องในกระบวนการปลูกสตรอว์เบอร์รีโดยยึดหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) 3) ส่วนร่วม: สร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการควบคุมและการตรวจสอบการใช้สารเคมีให้เป็นไปมาตรฐาน GAP ตลอดจนการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ควบคุมการใช้สารเคมีทางการเกษตรกับสถานที่จำหน่ายเคมีภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อให้มีการจำหน่ายสารเคมีทางการเกษตรที่ได้รับรองมาตรฐานและไม่ละเมิดข้อกำหนดมาตรฐาน GAP

ข้อเสนอแนะ

1. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจากสำนักงานเกษตรกรอำเภอสะเมิง หน่วยงานพัฒนาพื้นที่สูง เช่น มูลนิธิโครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) หรือศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ (เกษตรที่สูง) ควรเข้ามาสนับสนุนองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมี

ทางการเกษตรอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการป้องกันตัวเองจากการใช้สารเคมีให้มีความปลอดภัยที่สุด

2. องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้วและสำนักงานเกษตรอำเภอสะเมิง ควรผลักดันให้เกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีในตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีการใช้สารเคมีทางการเกษตรตามมาตรฐานหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) โดยอาจกำหนดให้เป็นโครงการส่งเสริมการปลูกสตรอว์เบอร์รีในระบบเกษตรที่ดี หรือโครงการจัดตั้งชุมชนผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีตามหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี เพื่อเป็นการง่ายต่อการติดตามและประเมินผล รวมถึงสามารถยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรปลอดภัยได้ในอนาคต

3. หน่วยงานทั้งในภาคราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตร เช่น มูลนิธิโครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) หรือบริษัทชั้นนำในการผลิตปุ๋ยบำรุงดินและสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและมนุษย์สำหรับการปฏิบัติดูแลรักษาทุกขั้นตอนของการปลูกสตรอว์เบอร์รี ตลอดจนควรมีการจัดทำแปลงทดสอบสาธิตการใช้ผลิตภัณฑ์โดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเชื่อมั่นสำหรับการนำไปใช้จริงของเกษตรกร

4. ร้านค้าและผู้จำหน่ายสารเคมีทางการเกษตรควรมีการกำหนดราคาจำหน่ายสารเคมีที่มีความเหมาะสม และควรมีการแนะนำสินค้าแก่เกษตรกรผู้ซื้อผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะรูปแบบและวิธีการใช้สารเคมีที่ถูกวิธีเพื่อความปลอดภัยแก่เกษตรกรผู้นำไปใช้และสิ่งแวดล้อม

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณคณาจารย์ และบุคลากรสาขาการพัฒนาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร และสาขาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ทุกท่าน ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำในการศึกษาวิจัย การติดต่อประสานงานในการดำเนินงานวิจัยมาโดยตลอด และขอขอบคุณผู้นำชุมชนที่ให้ความช่วยเหลือคณะผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล และที่สำคัญที่สุดขอขอบคุณเกษตรกรผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีในพื้นที่ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้สละเวลาในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กรุณาพร ปุกหลิก พีรญา อึ้งอุดรภักดี กานต์พิชชา เกียรติกิจโรจน์ ปาจรีย์ ทองสนิท และพันธ์ทิพย์ หินหุ้มเพ็ชร. 2559. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและความเชื่อด้านสุขภาพต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร. วารสารควบคุมโรค 42(4): 348-359.

ณรงค์ชัย พิพัฒน์ธนวงศ์. 2554. การปลูกสตรอว์เบอร์รี. แหล่งข้อมูล https://www.ku.ac.th/e-magazine/january44/agri/strawberry/ (2 พฤษภาคม 2563).

ภัทราพร เกษสังข์. 2559. การวิจัยปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิรัตน์ ปราบทุกข์ บรรจง ปานดี พิมุกต์ พันธรักษ์เดชา กนกธร วงศ์กิติ อาคม พรหมเสน สุธาศินี

นนทะจักร เผ่าไท ถายะพิงค์ ศิวาภรณ์ หยองเอ่น และวรวัฒน์ วันติกิจเจริญกูล. 2556. การปลูกสตรอว์เบอร์รีพันธุ์พระราชทาน 80. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน).

ศิริพงษ์ ฐานมั่น และนิรินธนา บุษปฤกษ. 2562. การศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและพฤติกรรมผู้บริโภคโดยกระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน. วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ 14(1): 111-124.

ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ และสุรัตน์ ฐานะกาญจน. 2556. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อปุ๋ยเคมีของผู้บริโภคในประเทศเวียดนาม. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal 6(3): 305-320.

สนธยา สำเภาทอง. 2562. การศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการซื้อสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของครัวเรือนชาวนา ในเขตภาคตะวันตกของประเทศไทย. แก่นเกษตร 47(2): 307-316.

สาริศา ทิตยวงษ์ และจันทนา แสนสุข. 2558. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเคมีภัณฑ์ทางการเกษตรจากร้านค้าเคมีภัณฑ์ทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุร. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้ 8(2): 63-70.

องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว. 2557. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา (พ.ศ. 2558-2562). แหล่งข้อมูล www.borkaew.go.th/แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา-อ/ (2 พฤษภาคม 2563).

Yamane, T. 1973. Statistics: An Introductory Analysis. 3rd. New York: Harper and Row Publication.